

Svenska livsmedel inom kommunal sektor

- En kvalitativ intervjustudie i utvalda kommuner

Swedish food in the municipal sector in selected municipalities

Annelie Persson & Annie Svensson

Examensarbete/Självständigt arbete • 7,5 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakultet för landskapsarkitektur, trädgård – och
växtproduktionsvetenskap. Institutionen för biosystem och teknologi
Lantmästare – kandidatprogram
Alnarp 2022

Svenska livsmedel inom kommunal sektor – En kvalitativ intervjustudie i utvalda landsbygdskommuner

Swedish food in the municipal sector – *A qualitative interview study in selected rural municipalities*

Annelie Persson & Annie Svensson

Handledare: Catharina Alwall Svennefelt, SLU, Institutionen för Människan och Samhälle

Examinator: Annie Drottberger, SLU, Institutionen för Biosystem och Teknologi

Omfattning: 7,5 hp

Nivå och fördjupning: G1E

Kurstitel: Självständigt arbete i Lantbruksvetenskap, G1E- Lantmästare kandidatprogram

Kurskod: EX0942 VT2022

Program/utbildning: Lantmästare – kandidatprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för **biosystem och teknologi**

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2022

Nyckelord: Offentlig upphandling, svenska livsmedel, djurskydd, klimatvecka, självförsörjning, och livsmedelsstrategin

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakultet för landskapsarkitektur, trädgård – och växtproduktionsvetenskap.

Institution för biosystem och teknologi

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Befolkningstätheten ökar och det blir allt fler människor att försörja med mat. Svensk livsmedelsproduktion skapar en levande landsbygd och ett stabilt näringsliv. Livsmedelsstrategin som beslutades 2017, är ett hjälpmedel med riktlinjer för Sveriges kommuner för att underlätta upphandlingen av svenska råvaror. Det finns många lagar som skall följas i den offentliga upphandlingen och det juridiska språket anses vara komplicerat och ibland svårtolkat.

Denna studie går ut på att öka förståelsen och kunskapen om självförsörjningsgraden av svenska råvaror inom kommunal sektor. För att undersöka detta har vi i vår studie använt oss av en kvalitativ metod med semistrukturerade interjuver över zoom och telefon. Studien har undersökt hur kommunerna bland annat påverkas av den offentliga upphandlingen och vilka hjälpmedel det finns för kommunerna att upphandla svenskt. För att begränsa studien har fem semistrukturerade interjuver genomförts med forskningsfrågor.

I studien framgick det att kommunerna upplever att det finns svårigheter att upphandla vissa kategorier av livsmedel. Kommunerna försöker köpa in svenska råvaror efter säsong och hitta lokala producenter. De intervjuade kommunerna har hittat möjligheter för att kringgå den offentliga upphandlingen för att öka andelen svenska råvaror inom den kommunala sektorn.

Nyckelord: djurskydd, klimatvecka, livsmedelsstrategin, offentlig upphandling, självförsörjning och svenska livsmedel.

Abstract

The population density is increasing and there are more people to provide with food. Swedish food production creates a living countryside, more jobs and a stable business life. The majority of Sweden's municipalities tries to purchase Swedish food for the municipal kitchens. The food strategy, which was decided by the Swedish government in 2017, is a tool with guidelines for Sweden's municipalities to purchase food produced in Sweden. There are many laws that must be followed in public procurement and the legal language is considered complicated. Sweden's municipalities find different possibilities to achieve their goals and to increase Swedish food in the municipal sector.

This study aims to increase understanding and knowledge about the degree of self-sufficiency. To investigate this, we have used a qualitative method with semi-structured interviews over zoom and telephone. The study has investigated how the municipalities are affected by public procurement and which tools there are for the municipalities to purchase food produced in Sweden. To limit the study, five semi-structured interviews were conducted with research questions.

Keywords: animal welfare, climate week, food strategy, public procurement, self-sufficiency and Swedish food.

Förord

Lantmästare - kandidatprogrammet omfattar tre år, 180 högskolepoäng. Det finns även möjlighet att ta ut en lantmästare examen på 120 högskolepoäng. I de obligatoriska momenten ingår en skriftlig rapport och muntlig deltagande vid seminarium.

Vi skulle vilja tacka vår handledare, Catharina Alwall Svennefelt för hennes engagemang och stöttning längs arbetets gång. Vi skulle även vilja tacka alla medverkande intervjupersoner för att de tog sin tid till att besvara våra frågor. Ett stort tack till LRF för tips och råd kring våra forskningsfrågor. Samt vän och familjemedlem som har läst igenom arbetet för korrekturläsning och förslag på ändringar, Frida Lindström och Johanna Persson Andresen.

Alnarp 2022

Annelie Persson och Annie Svensson

Sveriges lantbruksuniversitet

Förkortningar

SLU Sveriges lantbruksuniversitet

LRF Lantbrukarnas riksförbund

LOU Lag om offentlig upphandling

WWF Världsnaturfonden

GDPR Europeiska dataskyddsföreningen

Innehållsförteckning

1.0 INLEDNING	10
1.1 Bakgrund.....	10
1.2 Offentlig upphandling	11
1.3 Innovationsupphandling	11
1.4 Spjutspets	12
1.5 Djurskydd	12
1.6 Klimatvecka.....	13
1.7 Lokalt	13
2.0 SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	14
3.0 Avgränsning	14
4.0 METOD	15
4.1 Val av metod	15
4.2 Urval	15
4.3 Genomförandet.....	15
4.4 Bearbetning och analys av materialet.....	16
4.5 Litteratur – och datainsamling.....	17
5.0 INTRODUKTION TILL VARJE INTERVJU	17
5.1 LRF – Lantbrukarnas riksförbund	17
5.2 Rättvik.....	17
5.3 Nynäshamn	18
5.4 Hultsfreds kommun	18
5.5 Svalövs kommun.....	18
6.0 RESULTATPRESENTATION	19
6.1 LRF- Lantbrukarnas riksförbund.....	19
6.1.1 Offentlig upphandling	19
6.1.2 Kommunernas statistik	19
6.1.3 Politik.....	20
6.1.4 Samhällsperspektiv	20
6.2 Rättvik kommun - projektet “Återtaget”	21
6.2.1 Mervärde för alla	22
6.2.2 Unikt koncept	22
6.2.3 Äta efter säsong	23
6.2.3 Omvärldsanalys	23
6.3 Nynäshamn kommun - klimatvecka.....	23
6.3.1 Offentlig upphandling	24
6.3.2 “Svenska” livsmedel.....	24

6.4 Hultsfred Kommun	24
6.4.1 Ursprungsinformation.....	25
6.4.2 Lokala aktörer	25
6.5 Svalövs kommun.....	26
6.5.1 Måltidspolicy	26
6.5.2 Offentlig upphandling	26
6.5.3 Svenska råvaror	27
6.5.4 Leverantörer.....	27
6.5.5 Utmaningar & hjälpmedel	28
6.5.6 Grossister.....	28
7.0 Diskussion.....	29
7.1 Måltidspolicy.....	29
7.2 Offentlig upphandling	30
7.3 Tillgång och efterfrågan	31
7.4 Självförsörjning av svenska råvaror	32
7.5 Vad är lokalt?	32
7.6 Grossister	33
8.0 Slutsats.....	34
9.0 Referenser	35
10.0 Bilaga	38

1.0 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Världen står inför stora utmaningar med pandemier, miljöproblem och andra oroligheter (LRF 2022b). Att säkra självförsörjningsgraden i ett land är en försäkran om att ingen ska behöva svälta. I Sverige är det många år sedan människor drabbades av hungersnöd. Globalt sett finns det U-länder där människor fortfarande får kämpa för att få mat (UNPD 2021). Med en stadigt ökande världspopulation kommer fler munnar behöva mättas och matförsörjningen behöver få större betydelse i den vardagliga samhällsbilden. Maten är grunden till ett fungerande samhälle och efter många år av välstånd verkar den glömmas bort. Samtidigt ökar befolkningen i Sverige, ekvationen går inte ihop (Från Sverige 2020; Adler 2022; LRF 2022b).

Under tidigt 1900-tal var Sverige nästan självförsörjande då Sveriges lantbrukare producerade 75 procent av landets livsmedel (LRF 2022b). Idag har vi en självförsörjningsgrad på 50 procent. Detta på grund av dålig lönsamhet inom jordbruket och den ökade importen från världsmarknaden. Produktionen av exempelvis ägg, morötter, mejeriråvaror, spannmål och sockerbetor är på en bra nivå, då Sverige är självförsörjande på till exempel socker (LRF 2022b). Dock är vi beroende av import när det kommer till råvaror som kött, frukt- och grönt. En högre självförsörjningsgrad skulle leda till ett stabilt land som bättre kan hantera eventuella kriser och problem inom den globala handeln. Stabiliteten handlar även om att i fredliga tider ta hand om och vårda den svenska produktionen. Högre självförsörjningsgrad leder till fler arbetstillfällen, möjligheten till hållbarare livsmedelsproduktion med lägre klimatpåverkan och möjligheten till global export (Från Sverige 2020; Adler 2022; LRF 2022b).

Under sommaren 2017 fattade Sveriges riksdag ett beslut om den enda nationella livsmedelsstrategin i Sverige med sikte mot år 2030 (Regeringskansliet 2017). Detta beslut omfattar hela livsmedelskedjan och är en långsiktig strategi som skall leda till att utnyttja hela kedjan fullt ut. Ur kortversionen av: *En livsmedelsstrategi för Sverige* går det att läsa följande:

“Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska” (Regeringskansliet 2017, s. 10).

Denna strategi skall användas som en plattform för livsmedelspolitiken och ange riktlinjer för Sveriges livsmedelsstrategi fram till 2030. Strategin ska skapa en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja hela vägen från råvara till färdig produkt (Regeringskansliet 2017).

Det finns vissa svårigheter enligt LRF (2022a) för de svenska kommunerna vid inköp av alla livsmedel som exempelvis kött, potatis, frukt och grönsaker. Det är flera lagar som skall följas och den huvudsakliga lagen vid inköp är "*Lagen om den offentliga upphandlingen*". LRF (2021a) arbetar med att göra det lättare för mindre svenska aktörer att göra affärer med den offentliga sektorn. Produktionsmetod, miljö- och djurskydd är några aspekter som LRF arbetar med att det ska beaktas vid offentlig upphandling. Detta för att göra det lättare att upphandla svenska livsmedel. LRF har arbetat aktivt med detta inom EU vilket har fått genomslag. LRF har presenterat vissa regelförändringar som skall underlätta ännu mer för små och medelstora företag att lägga anbud på kontrakt i den offentliga upphandlingen (LRF 2021a).

1.2 Offentlig upphandling

När de svenska kommunerna skall göra inköp till den offentliga sektorn måste det ske genom den offentliga upphandlingen (Konkurrensverket, u. å) som är en lagreglerad inköpsprocess. Lagen ska se till så att offentliga inköp är öppna för konkurrens så att offentliga medel används på ett effektivt sätt, så att kommunen kan upphandla bäst varor till bästa pris. Offentlig upphandling regleras till stor del av LOU, lagen om offentlig upphandling som bygger på EU-direktiv. Dessa direktiv har skapats för att främja en fri rörlighet för varor och tjänster inom EU. Detta medför att upphandlande myndigheter, så som kommuner i Sverige, är skyldiga att följa dessa direktiv (Konkurrensverket, u.å.)

Huvudmålet med den offentliga upphandlingen är att den skall vara öppen och objektiv mot alla aktörer. Myndigheter som gör upphandlingar får inte vara partiska med landets egna leverantörer eller mot tidigare leverantörer, eftersom valet av leverantör ska ske på en affärsmässig grund. I en upphandling ska alla leverantörer ha samma möjlighet att binda kontrakt med myndigheter på lika villkor (Konkurrensverket, u. å).

1.3 Innovationsupphandling

En upphandlingsprocess är till för att främja innovation i en upphandlande organisation exempelvis genom att efterfråga eller acceptera nya lösningar. I den statliga offentliga utredningen "*innovationsupphandling*" går det att läsa följande. "*innovationsupphandling: upphandling som främjar utveckling och införande av nyskapande och bärkraftiga lösningar, innovationer*" (Upphandlingsmyndigheten u.å.).

Vid innovationstagande i upphandling är det viktigt att ha en öppen dialog med hela marknaden och erbjuda hela marknaden att lämna förslag på lösningar kopplade till behoven som efterfrågas. Innovation i en offentlig verksamhet, exempelvis kommuner, kan handla om när en tjänst eller produkt blir organisationsfrämjande (Upphandlingsmyndigheten u.å.).

Denna upphandling är inte ett speciellt tillvägagångsätt utan det handlar om att bidra till utveckling i offentlig upphandling. Innovationsupphandling följer samma process som all annan offentlig upphandling. Utgångsläget för de båda upphandlingarna är samma men vissa faktorer kan behöva understrykas särskilt (Upphandlingsmyndigheten u.å.).

När en upphandlande organisation eller myndighet har ett behov som marknaden inte kan lösa, då kan denna upphandling komma till nytta. Till exempel när en varus livscykel kan bidra till en ekonomisk och hållbar lösning på ett miljöområde. En innovationsupphandling kräver oftast mer tid och resurser än en upphandling med redan färdigställda lösningar (Upphandlingsmyndigheten u.å.).

1.4 Spjutspets

Spjutspetet är ett hjälpmedel för hållbarhetskriterier för att styra inköpen mot olika inriktningar. Exempelvis djurskydd och antibiotikaanvändning för livsmedelskriterier (Upphandlingsmyndigheterna u.å.). Syftet är att öka efterfrågan på varor som lever upp till hållbarhetskrav. För att välja upphandling på kött kan kommuner exempelvis ställa krav på hållbart foder. Det finns olika nivåer för hållbarhetskriterier som är tillämpade efter sin upphandling. Det finns bas, avancerad eller spjutspetsnivå.

Detta är ett sätt att få in svenskt genom offentlig upphandling vilket leder till att Sverige har ett mervärde på sina råvaror. Eftersom svenskt jordbruk har högre krav jämfört med många andra länder bidrar det till att svenskt jordbruk har stor betydelse för utvecklingen av landsbygden (Jordbruksverket 2022c).

1.5 Djurskydd

Sverige har en låg användning av antibiotika till följd av de höga kraven som svenska myndigheter ställer på djurskydd och djurhälsa på svenska gårdar (Jordbruksverket 2022a). Detta leder till råvaror av god kvalitet då animalieproduktionen bedrivs på ett, ur djursynpunkt, hållbart sätt. Det svenska jordbruket bidrar även till att uppfylla Sveriges miljömål. Verksamheter inom den gröna näringen bedrivs till största del på landsbygden som bidrar till fler arbetstillfällen och utveckling (Jordbruksverket 2022b).

Djurskyddet bidrar till en bra stallmiljö med god komfort och yta för djuren att leva på. Sverige har under många år arbetat med att begränsa sjukdomar i de svenska besättningarna vilket resulterat i att Sverige är det land i EU som använder minst antibiotika till djur i lantbruket. Livdjur får inte transporteras längre tid än åtta timmar medan animalieproduktionen inom övriga EU har en längre tidsgräns. Vid slakt i Sverige bedövas alla djur för att minimera lidandet. Inom kycklingproduktion är till exempel näbbtrimning förbjudet i Sverige men tillåten i övriga EU. Sverige har inom mjölkproduktionen krav på att mjölkarna skall vistats på bete under sommaren (Jordbruksverket 2022a).

Betande djur bidrar till öppna landskap med en naturlig variation på artrikedomen av djur, växter och kulturmiljöer. Ett sådant landskap är attraktivt och bidrar till möjligheten för avkoppling och friluftsliv. Ett vårdat landskap bidrar till ökat intresse för ekoturism som leder till fler arbetstillfällen på landsbygden. Det svenska kulturlandskapet har under lång tid formats av betande djur (Jordbruksverket 2022b).

1.6 Klimatvecka

I Sverige utgör maten ungefär 25% av hushållens klimatpåverkan (WWF 2022). Måltidskonceptet “One planet plate” tar hänsyn till klimatet och den biologiska mångfalden. One planet plate inspirerar och guidar exempelvis skolor till att välja lokala råvaror och gynna svenska bönder. WWF har tillsammans med LRF tagit fram veckomenyer för att klara av kraven för måltidskonceptet. Menyerna är anpassade efter Sveriges odlingsjord och mark. Klimatbudgeten är max 0,5 kg CO₂e/måltid för en hel vecka (WWF 2022).

“Ett enkelt sätt att göra skillnad – en måltid i taget” (WWF 2022).

På Orklas hemsida går det även att läsa om deras koncept, “Fusion climate week”. Där presenterar de syftet med att ha klimatvecka. De skriver även om hur skolor och elever ökar kunskapen om kost och att laga måltider efter planetens begränsningar. Varje år deltar ungefär 36 kommuner och 120 000 elever. Enligt forskning har det beräknats att ungefär hälften av utsläppen har halverats jämfört med en normal vecka, vilket innebär att cirka 500 ton koldioxid har sparats (Orkla 2021).

1.7 Lokalt

Det finns ingen definition på vad som menas med lokalt. Vid sökning av synonym definieras lokalt som *“begränsad till viss plats, regional”* (Synonymer 2022).

Orden lokalproducerat och närproducerat har samma definition. Begreppen används för att beskriva att produktionen har skett i närområdet (ekofakta u.å). Däremot finns det ingen definition vad som menas med närområdet, eller hur långt bort en produktion får ha skett för att det ska marknadsföras som lokalproducerat. Bara för att maten är närproducerad så finns det inga garantier att maten är klimatsmart, till exempel ekologiskt eller kravmärkt. Däremot är råvarorna producerade under svenska lagar och transporteras kortare sträckor. Vid en enkätundersökning av “lokal mat” av SLU framkom det att geografiska avståndet “lokalt” är allt från 2 km till 500 km enligt olika aktörer (SLU 2013).

2.0 SYFTE OCH FORSKNINGSPRÅGOR

Syftet med denna studie är att öka förståelsen och få mer kunskap om självförsörjningsgraden inom utvalda landsbygdsbaserade kommuner i Sverige.

Målet är att ta reda på hur de studerade landsbygdskommunerna kan påverkas och begränsas av den offentliga upphandlingen och vilka verktyg som kommunerna använder vid en upphandling. Studien gick även ut på att undersöka hur landsbygdskommunerna använder sig av mervärde utifrån den svenska djurskyddslagen.

Studien gjordes också för att ta reda på hur LRF arbetar på riksnivå för att hjälpa landsbygdskommunerna i den offentliga upphandlingen samt LRF:s synpunkter på att öka andel svenska livsmedel inom kommunal sektor. Studien specificeras med följande forskningsfrågor.

Forskningsfrågor (Se intervjuguide, bilaga 1)

- "Vilka krav ställer kommunen på livsmedel som används inom skola, vård och omsorg"?
- "Hur mycket svenska råvaror använder kommunen inom skola, vård och omsorg i dagsläget"?
- "Hur mycket investerar kommunen i svenska råvaror"?

3.0 Avgränsning

Studien har avgränsats till att studera fyra landsbygdskommuner i södra och mellersta Sverige samt Lantbrukarnas riksförbund.

4.0 METOD

4.1 Val av metod

I denna studie har en kvalitativ forskningsmetod med semistrukturerade intervjuer använts (Davidson & Patel 2019). Valet av metod bestämdes utifrån frågeställningarna som studien skulle undersöka. Den kvalitativa metoden passade studien bäst för att forskningsfrågorna ställdes på det sätt att intervjupersonen kunde svara med egna uppfattningar i olika inriktningar på vad hen upplevde viktigast att belysa (Bryman 2018). Jämfört med strukturerade intervjuer är den kvalitativa metoden mer strukturerad eftersom studien har tydligare forskningsfrågor som skall undersökas (Bryman 2018).

Den kvalitativa metoden ger intervjuaren möjlighet att svara flexibelt och ge upphov till uppföljningsfrågor beroende på hur intervjupersonen svarade på intervjufrågorna (Bryman 2018). Vilket ger möjlighet att gå på djupet och för större förståelse för intervjuvaren.

4.2 Urval

Urvalet av landsbygdskommunerna skedde via annonsering på Facebook, via våra hemkommuner samt kontaktperson för offentlig upphandling på LRF. Valet av landsbygdskommuner grundades på deras positiva inställning till svenska råvaror. Första kontakten togs via servicecentret i respektive kommun som sedan vidarebefordrade kontaktuppgifter till vederbörlig kontaktperson och ansvarsgivare för området. Önskemålet var att hitta personer som kunde svara på studiens forskningsfrågor. Dessa personer var kostchefer, enhetschef och kontaktperson för LRF.

4.3 Genomförandet

Fem semistrukturerade intervjuer (Bryman 2018) genomfördes via telefonsamtal och teams. Första kontakt skedde via mejl med de fem olika kontaktpersonerna i respektive kommun och LRF. De som inte svarade på mejl kontaktades via telefon.

Med hjälp av semistrukturerade intervjuer kunde intervjun genomföras genom en öppen dialog med respondenterna för att få fram alla aspekter och åsikter kring ämnesområdet. Semistrukturerade intervjuer ger respondenten en stor frihet att svara på frågorna i den ordningen som faller sig bäst. Frågorna behöver inte komma i bestämd ordning, utan frågorna kan besvaras öppet (Davidson & Patel 2019). Vilket gör att intervjuprocessen blir flexibel trots fokus och tydliga forskningsfrågor vid inledningen av intervjun (Bryman 2018).

Intervjupersonernas namn är fingerade med hänsyn till GDPR, som är ett EU-direktiv för att skydda personuppgifter. Med personuppgifter menas all information som kan identifiera en fysisk person, som exempelvis fullständigt namn (Integritetsskydds myndigheten 2021). Det användes ingen samtyckesblankett eftersom inga etiska frågor som till exempel sexualitet och religion ställdes under intervjun. Studien fick tillåtelse att använda intervjupersonernas namn, men beslutade under arbetets gång att inte använda intervjupersonernas riktiga identitet, i samråd med handledare. Intervjuerna genomfördes med Malin Svensson, Göran Andersson, Birgitta Rosendahl och Eva Gustavsson via Zoom och Teams.

Medan intervjun med Svalövs kostchef Clara Forsberg genomfördes via telefonen i stället då hennes webbläsare inte godtog videosamtal. Dessa namn är fiktiva och påhittade av studien.

Intervjufrågorna var utformade utifrån den ursprungliga frågeställningen. Intervjupersonerna fick lov att tala fritt utifrån frågorna och ge sin syn på svenska råvaror inom den kommunala sektorn. Forskningsfrågorna fungerade mer som ett underlag att utgå ifrån än konkreta intervjufrågor som skulle besvaras rakt av. Vi använde oss utav en intervjuguide (Bryman 2018). Frågorna skickades i förväg till intervjupersonerna (se intervjuguide, bilaga 1). Syftet med detta var att de skulle få möjlighet att förbereda sig och ta fram underlag till intervjun (Bryman 2018). Detta för att säkerställa att studien skulle få så välgrundade och fylliga svar som möjligt.

I början på varje intervju frågades intervjupersonerna om samtycke till att spela in med motivering att det skulle fungera som ett stöd till oss senare. Intervjupersonerna gav sitt godkännande. I studien användes "röstmemon" på en Iphone och "röstinspelning" på en Samsung. Det valdes att spela in på bådas telefoner utifall att materialet skulle försvinna på en telefon. Under intervjuerna antecknade vi båda kortfattat på papper och dator för att ha extra stöd för minnesanteckning under intervjun.

4.4 Bearbetning och analys av materialet

I nästa steg transkriberades materialet från ljud till text (Semantix u.å) för att sedan kunna kategorisera och citera på ett effektivt sätt. I första steget gjordes en Verbatim transkription, där varje ord som hördes under intervjun skrevs ned i datorn, däribland eventuella stammande, utfyllnadsord och repetitioner (Amberscript u.å.). Detta gjordes direkt efter varje intervju för att säkerställa att inget glömdes bort.

Vid renskrivning av dokumentet användes den intelligenta transkriberingsmetoden, där oväsentliga ord sorteras bort (Amberscript u.å.). Vissa meningar redigerades från talspråk till skrivspråk då vissa ord som "liksom" och "typ" även transkriberades in i dokumentet vid den första verbatim transkriptionen (Semantix u.å.). Texten sammanfattades därefter i ett annat dokument då intelligent transkribering användes (Semantix u.å.). Intervjuerna lyssnades om ett flertal gånger för att vara korrekt och minimera feltolkning. Texten analyserades och intervjupersonerna citerades i omskriven text för att läsaren lättare ska förstå. Vid analysering användes den tematiska analysmetoden. Intervjun kategoriserades upp i stycken efter våra frågor för att lättare strukturera materialet (Bryman 2018). Eftersom det var en semistrukturerad intervju kunde intervjupersonerna ibland återgå till tidigare ställda frågor och fylla på med information. En fråga ledde till en annan, vilket lede till att flera frågor lyftes ett flertal gånger.

För att få struktur på resultatet är det uppdelat efter varje kommun och LRF. Detta gjordes för att få bättre struktur på resultatpresentationen. Varje intervju är uppdelad i underrubriker, detta för att lättare få insyn i det kommande stycket. Rubrikerna är tolkade och analyserade av oss utifrån intervjumaterialet. Resultatet av analysmetoden tematisk analys sammanställde intervjuprocessen vilket gjorde att resultatpresentationen kunde skapa teman som exempelvis “offentlig upphandling” och “svenska råvaror”. Intervjumaterialet är en tolkning av studiens forskningsfrågor och intervjupersonernas svar (Braun & Clarke 2006).

4.5 Litteratur – och datainsamling

Undersökning har gjorts från sökmotor Google Chrome. Sökorden har varit offentlig upphandling, svenska livsmedel, djurskydd, klimatvecka, självförsörjning, och livsmedelsstrategin. Viss informationssökning har även skett genom Google Scholar där det bland annat hittats studentarbeten om självförsörjningsgraden i Sverige. Detta användes som en idékälla och viss information hämtades från dessa arbeten.

5.0 INTRODUKTION TILL VARJE INTERVJU

5.1 LRF – Lantbrukarnas riksförbund

LRF arbetar aktivt för att främja de lokala producenterna och det svenska jordbruket. LRF (2021a) jobbar även för att det ska bli lättare för de svenska producenterna att konkurrera på samma villkor på den offentliga marknaden. De arbetar aktivt med att få fram olika styrmedel som skall underlätta för företag inom den gröna näringen i den offentliga upphandlingen. Lantbrukarnas riksförbund arbetar aktivt mot den svenska myndigheten för att driva igenom olika åtgärder för att öka andelen svenska livsmedel (LRF 2021a). De har skapat en egen handlingsplan som skall underlätta genomförandet av livsmedelsstrategin (2017) både på regional och nationell nivå. De samarbetar även med aktörer som ICA och grossisten Martin & Servera för öka andelen svenska råvaror i butik och offentliga kök (LRF 2021a).

5.2 Rättvik

Rättvik är en av Sveriges kommuner som har som mål att bli självförsörjande inom kött och potatis (Rättvik 2022). Projektet “återtaget” bygger på att förändra situationen som har skapats i samhället där många människor inte reflekterar över vad de äter eller hur maten har producerats (Rättvik 2022). Sedan 2005 bestämde sig kommunen för att “återta” maten som producerades på kommunens gymnasium. Eleverna skulle få vara med i processen att framställa sin egen mat. Den maten som gymnasiet själv inte kunde producera har kommunen valt att köpa in lokalt. Detta gör att de äldre och yngre får i sig näringsrik mat som är närproducerad. Dessutom minimeras risken för nedskräpning och användning av exempelvis antibiotika (Rättvik 2022).

5.3 Nynäshamn

Nynäshamns kommun arbetar med klimatveckan där de satsar på svenska råvaror som ger lågt klimatavtryck. Kommunen blev inspirerad av världsnaturfondens "*One Planet*", där köken tar extra hänsyn till klimatet och den biologiska mångfalden (Nynäshamns Kommun 2022). Kommunen vill inspirera barn och elever till att prova nya smaker och ge kunskap om hållbarhetsfrågor. På kommunens hemsida betonar de att miljön är lika viktig som att maten är god och näringsrik. Vid inköp av råvaror tar kommun inte bara hänsyn till näringsvärde och pris utan även vart varorna kommer ifrån (Nynäshamns kommun 2022).

5.4 Hultsfreds kommun

Hultsfreds kommun har som målsättning att kunna erbjuda en näringsrik måltid som är hållbar på lång sikt för både folkhälsan och miljön (Hultsfred 2021). Kommunen vill ta vara på den svenska matkulturen samt kunna erbjuda mat från andra länders kulturer. Livsmedel köps in från leverantörer som kommunens verksamheter har avtal med. Nyckelhålet, som är livsmedelsverkets symbol gör det enklare att välja nyttigt. Symbolen finns på livsmedel som innehåller exempelvis mindre socker, salt och fett samt mer av fibrer och fullkorn. Personal som ansvarar över tillagningen ska laga maten från grunden med råvaror av hög kvalitet. Kommunen använder sig av råvaror från ett flertal lokala producenter inom kommunen (Hultsfreds kommun 2021).

5.5 Svalövs kommun

Svalövs ambition inom kommunen är att tillaga maten från grunden i så stor utsträckning som möjligt. På kommunens gymnasium serveras skolans egna producerade varor som bland annat ägg, mjölk och ibland kött. Övrig mat av svenska råvaror är till stor del närproducerade och tillagad i skolans kök (Svalövs kommun 2022).

Kommunens måltidsservice tillagar ungefär 2500 måltider dagligen till skola, vård- och omsorg. Måltidsservicen strävar efter att laga god och näringsrik mat från grunden (Svalövs kommun 2022). Svalöfs kostpolicy vill undvika att belasta miljön. Enligt kommunens hemsida ligger Svalöv i framkant i Sverige när det gäller hållbara livsmedelsköp. Inom Svalövs kommun använder de färskt kött och fågel från Sverige. Samt MSC- certifierad fisk, vilket innebär att fiskarna och deras livsmiljöer är friska (MSC 2022). Kommunen serverar även sallader och grönsaker efter årstider (Svalövs kommun 2022).

6.0 RESULTATPRESENTATION

6.1 LRF- Lantbrukarnas riksförbund

Vid intervju med Malin Svensson, kontaktperson för offentlig upphandling inom LRF, framkommer att hon anser att det inte finns några svårigheter att komma runt den offentliga upphandlingen. Den har ett rykte om sig att vara svår och komplicerad, men Malin Svensson menar att kommunerna har haft det svårt att förstå det juridiska språket. LRF arbetar med att göra upphandlingarna lättare att förstå. Upphandlingsmyndigheter försöker vara ett stöd till upphandlande kommuner, de kan exempelvis ställa olika hållbarhetskriterier.

Kommunerna kan idag inte ställa krav på svenska råvaror, däremot kan kommunerna ställa krav på ursprungsinformation, kostpolicy, måltidspolicy och politiska beslut som säger "vi vill uppnå vissa mål i kommunen".

6.1.1 Offentlig upphandling

Malin Svensson nämner vikten av innovationsupphandling inom kommunen. Innovationsupphandling förklaras i början av studien. Det är viktigt att starta projekt som inkluderar hela kommunen, för att få en levande och kraftfull kommun. Många ser inte den gröna sektorn som en del av näringslivet. "*många bönder är utanför, det är vi bönder och de i staden*" säger Malin Svensson. Exempelvis kan ett jordbruksföretag inom den gröna sektorn ha samma omsättning som ett måleriföretag men ändå inte räknas som en del av näringslivet inom kommunen.

För att underlätta och uppnå målen inom kommunen kan kommunerna ställa olika krav om att förbättra mat inom äldreomsorger, skolan eller inom hela kommunen. Det är lättare att bryta ner målen till olika projekt. Malin Svensson menar att kommunerna inte ska ha för stort kostnadsfokus. Det är viktigt att se helhetsbilden, för mycket kostnadsfokus är inte visionsdrivande, vilket gör det svårt för kommunerna att genomföra uppsatta mål och projekt. Hon tycker att kommunerna istället ska se kostnaden i ett större perspektiv, "*Vad är det vi vill uppnå inom vår kommun*". Kategoriköp kan vara ett hjälpmedel att uppfylla dessa mål. Bantas inköpen på en vara kan det köpas in mer av en annan vara.

Det finns även direktupphandlingar i ett system där producenter kan anmäla sig till kommunen om intresse att leverera råvaror. Detta bidrar till att säsongsvoror kan upphandlas. Det krävs dock förenklingar då detta kan vara komplicerat att genomföra för den enskilda lokala aktören säger Malin Svensson.

6.1.2 Kommunernas statistik

I intervjun berättar Malin Svensson att det finns vissa svårigheter med upphandlingsstatistiken, som ägs utav bolagen där produkterna registreras. Detta leder till att upphandlingsstatistiken på kommunnivå är undermålig. En del av kommunerna gör bra egna upphandlingar och statistik. Däremot ägs statistiken av olika databaser och det är kostsamt för kommunerna att köpa in dessa uppgifter.

Hon nämner även att LRF bedriver ett projekt vid namn "Mattanke" som har fått stöd för att ta fram en pilot på hur statistiken skulle kunna göras. Livsmedelsstrategin som beslutades av regeringen 2017, är ett verktyg för att uppnå samhällslika mål, vilket dock inte kan mätas i

statistik. LRF hoppas på att detta statistikprojekt ska hjälpa kommunerna i framtiden, då det är många som efterfrågar lättförstådda data. *“Man vill veta om man är bäst i klassen, eller om det finns möjligheter för förbättring”* menar Malin Svensson. Statistiken kan kopplas till att fatta viktiga beslut, kunna följa upp mål och veta vart kommunen står idag och vart de är på väg.

6.1.3 Politik

Politiken kan vara ett sätt att motivera kommuner att öka andel svenska råvaror. Den nationella livsmedelsstrategin är en unik strategi för att öka svenska livsmedel inom upphandlande myndigheter. Den är dock fortfarande relativt ny och det tar sin tid att få igenom detta menar Malin Svensson.

Alla regioner ska ta fram regionala strategier och handlingsplaner för att uppnå målen i livsmedelsstrategin nämner Malin Svensson. Målen sker oftast tillsammans i en kommun med det lokala näringslivet i dialog. Detta för att motivera alla tre hållbarhetsbenen, dvs ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet. Ekonomisk hållbarhet i kommunen i kombination med den sociala hållbarheten i form av att det skapar jobb i kommunen. Vid intervjun betonar Malin Svensson att vi äter schysta råvaror från Sverige som är bra för folkhälsan i kommunen som ett exempel. Miljömässig hållbarhet innefattar betesmarker och att landskapet hålls öppet för allmänheten. Allt detta skapar mervärde. Det bidrar även till miljöfrågor anknutna till agenda 2030 och Sveriges nationella miljömål upplyser Malin Svensson.

Sverige är ett av de länder där skolmaten är gratis vilket gör den till en demokratifråga, poängterar Malin Svensson. Skollagen är den enda lagen som säger att maten måste vara näringsrik. Ett exempel på ett näringsrikt livsmedel är mjölken. Många tror att mjölk leder till fetma, men detta menar Malin Svensson är bara okunskap. Mjölk bidrar till ett cirkulärt system ur ett samhällsperspektiv. Mjölken är en råvara i många förädlade produkter exempelvis kött från utjämte mjölkkor.

Alla kommuner i Sverige har inte samma mål förklarar Malin Svensson i intervjun. Detta på grund av politiskt styre och tidsbrist. Tidsbrist i kommunerna leder till att livsmedelsstrategin får en låg status i Sverige. Idag satsas det exempelvis mer på medicinsk forskning och militärforskning än livsmedelsforskning. *“Har livsmedel så låg status borde man iså fall inte lyfta det?”* säger Malin Svensson.

6.1.4 Samhällsperspektiv

Folkhälsomyndigheten och livsmedelsverket har i uppdrag att framställa Sveriges framtida livsmedelskonsumtion som bygger på folkhälsan. *“Vad är det för mat vi producerar och vad är det för mat vi äter och nästa fråga är, vad är det för mat vi kastar?”* frågar Malin Svensson.

Det är otroligt viktigt att tänka på hållbarhetens tre ben som tidigare nämnts. *“Vad är det för måltidsupphandlingar vi gör, och hur gör vi det? Hur kopplar vi ihop måltiderna inom vård, skola och omsorg till de tre hållbarhetsbenen?”* betonar Malin Svensson.

Insatsstyrkan för livsmedel borde vara prioriterad och få samma prioritet som allt annat inom kommunens näringslivsarbete och utvecklingsarbete. Det är dags att ta maten på allvar igen menar Malin Svensson. Hon har även tillförsikt i den nya livsmedelsstrategin som gäller i alla kommuner oavsett politiskt styre.

6.2 Rättvik kommun - projektet "Återtaget"

Vid intervju med Göran Andersson, projektledare förklarade han mer ingående hur projektet "Återtag" startades och hur Rättviks kommun påverkades.

2005 gick kommunerna i norra Dalarna ihop och gjorde en stor upphandling tillsammans, vilket resulterade i "bästa pris gäller" berättar Göran Andersson. Detta lede i sin tur till att utländskt kött kom in på alla anbud. Detta mottogs negativt så väl bland politikerna i kommunen som bland kommunens invånare. Samtidigt övergår Rättviks naturbruksgymnasium från regional drift till kommunal. Dåvarande ordförande i kommunfullmäktige var själv före detta bonde och uttryckte "*På vårt naturbruksgymnasium där har vi kor, grisar och sånt, vi som kommun måste kunna göra som bonden gör. Att man tar tillbaka sitt eget kött. Då har vi ingenting med lagen om offentlig upphandling att göra*".

Denna tanke la grunden till idén och det var inga svårigheter att starta projektet menade Göran Andersson, eftersom politiken drev det framåt. Sedan fick kostavdelningen räkna ut hur mycket Rättvik behövde producera för att bli självförsörjande, även logistiken runt projekten behövde lösas. Samhällsutvecklingsförvaltningen var tvungen att arrendera mer mark. Dessutom fick skolan skaffa fler kor för att påbörja projektet om att bli självförsörjande. Det tog några år men sedan 2012 har Rättvik i stort sett varit självförsörjande på nötkött och potatis säger Göran Andersson. Ungefär hälften av allt fläskkött kommer från kommunens egen grisproduktion. Den mat som produceras inom kommunen, på deras naturbruksgymnasium behöver inte genomgå den offentliga upphandlingen. Den enda upphandlingen som sker är med slakteriet.

För att gynna näringslivet och öka självförsörjningsgraden i Rättvik, åkte Göran Andersson och kommunens upphandlare ut till lokala producenter i närheten. Detta för att motivera lokala aktörer att vara med och lägga ett anbud mot kommunen innan den offentliga upphandlingen. Göran Andersson menar att tack vare att de åkte ut tidigt fick kommunen möjlighet att påverka och öka förtroendet för projektet. Till exempel fanns det en potatisproducent som kunde erbjuda tvättad potatis till kommunen.

Från början fanns det även en trädgårdsutbildning som producerade exempelvis tomat, gurka, vitkål och andra grönsaker under säsong, berättar Göran Andersson. 2013 lades dock utbildningen ner på grund av för lågt elevantal. Göran Andersson poängterar att grönsaksodlingen egentligen hade kunnat drivas vidare med anställd personal, men huvudsyftet med skolan är att utbilda elever, inte att försörja kommunen med råvaror.

6.2.1 Mervärde för alla

Kommunen börjar även att kolla på andra möjligheter så som ett öppnare landskap. För fem år sedan köpte de in lamm som kunde beta längs den stora riksvägen, förbi Rättvik upp till Mora. De fina betesmarkerna runt Siljan fick tidigare röjas för hand. Nu kunde fåren istället hålla landskapet öppet och samtidigt försörja kommunen med lammkött. Det är viktigt att landskapet hålls öppet och är välskött eftersom det är många företag i Rättvik som lever på turistnäringen. Vilket också ger ett mervärde för kommunen. *“Återtaget bidrar till mycket mer än bara mat på tallriken”* säger Göran Andersson.

Till en början när projektet började var det många skolor inom kommunen som kom till naturbruksgymnasiet för att lära sig mer om jordbruk. Barnen fick lära sig om djuren på gården för att få större förståelse för vart maten kommer ifrån. Invånarna var stolta över projektet och även lokala restauranger ville öka andelen svenska råvaror på sina menyer, berättar Göran Andersson. Detta ledde till att många lokala producenter gynnades av den ökade efterfrågan. Det har nu blivit en vardag i Rättviks kommun och projektet nämns inte i samma omfattning som förr. Kommunen använder även här projektet *“återtag”* som ett mervärde i marknadsföringen för att locka fler invånare till kommunen, betonar Göran Andersson.

6.2.2 Unikt koncept

Personligen tycker Göran Andersson att Återtaget är ett väldigt bra projekt och han är stolt över att få jobba inom kostenheten i Rättviks kommun. Många andra kommuner och regioner hör av sig och vill också starta upp liknande projekt. De kommer på besök till kommunen för att få inspiration och råd inför uppstart. Göran Andersson började sitt arbete inom kommunen i det största skolköket och tyckte det var fantastiskt att få arbeta med att få laga maten från grunden med egna råvaror. Det finns en stolthet hos personalen i de kommunala köken klagör Göran Andersson.

Det finns fler kommuner i Dalarna som försökt starta liknande projekt fast de inte har någon naturbruksskola. De har försökt köpa in kor som de arrenderar ut till lokala bönder och sedan köper tillbaka vid slakt. Produktionen blir oftast för dyr för kommunen att driva vidare menar Göran Andersson. Rättviks kommun har svårt att räkna på vad köttet kostar per kilo eftersom det ingår i skolans verksamhet. Däremot får Rättviks kommun betala mer för finare styckdetaljer från slakteriet, men det ger också möjligheten till att exempelvis servera entrecote och oxfilé inom skola och omsorg. Detta är en lyx som inte många kommuner kan unna sig, anser Göran Andersson.

I genomsnitt slaktas 65–70 djur varje år på det närliggande slakteriet 15 minuter bort. Närheten bidrar till att djuren inte behöver transporteras så långt. Det finns även ett finstyckeri i Mora. I Rättvik sparar kommunen upp till tjugo grisar som slaktas i november för att sedan kunna erbjuda egenproducerade julskinkor på kommunens julbord, samt revben med tillbehör framhäver Göran Andersson.

Göran har varit delaktig i ett projekt för att ta fram en ny måltidspolicy som är gemensam för hela Dalarna. Måltidspolicyn bygger på den nya livsmedelsstrategin som togs fram av regeringen 2017. Livsmedelsstrategin strävar efter att försöka öka andelen lokalproducerade råvaror inom skola och omsorg.

6.2.3 Äta efter säsong

Det görs även aktiva försök att få in mer svenskproducerade rätter i kommunens matsalar. I tre kommuner i Dalarna på fem olika skolor har exempelvis riset bytts ut mot havreris som odlas i Sverige. Göran Andersson menar på att *“Varför ska vi köpa ris från till exempel Thailand eller Vietnam när vi har så fina spannmålsprodukter i Sverige”*. Detta har mottagits bra av eleverna på skolorna och många är positivt inställda till att prova olika alternativ. Många av eleverna förstår syftet med att byta ut det importerade riset mot svenskt havreris. De är medvetna om att det krävs en omställning från importerat upplyser Göran Andersson. Rättviks kommun försöker även att i *“Återtaget”* arbeta med att servera mat som är i säsong. Han menar på att *“varför ska vi servera gurka, tomat och isbergssallad under vinterhalvåret som är odlad i Spanien där det krävs konstbevattning. När vi istället kan äta rotfrukter och olika sorters spannmål som odlats i Sverige”*.

6.2.3 Omvärldsanalys

I intervju redogör Göran Andersson att de pågående oroligheterna i världen bidrar till att fler konsumenter får upp ögonen och förståelsen för vikten av en stabil svensk livsmedelsproduktion. Han poängterar dock att krisen kan få allvarliga konsekvenser och bidra till att priset på mat kommer stiga ytterligare, då insatsvarorna inom lantbruket har stigit drastiskt. När priset på maten går upp börjar kommunerna att prioritera annorlunda. Svenska och ekologiska varor väljs bort eftersom det blir för stora kostnader och istället prioriteras billigare importerade varor. När vi egentligen skall tänka tvärtom och betala några kronor extra till de lokala producenterna poängterar Göran Andersson. I Rättviks kommun stödjer de sina lokala bönder och betalar några kronor extra för att få hälsosam, närproducerad mat, något alla gynnas av i det långa loppet.

Göran Andersson avslutade intervjun med att lyfta frågan om vad som är lokalproducerat. Dalarna har ett upphandlingscenter med åtta kommuner som jobbar tillsammans med den offentliga upphandlingen. Kommunerna har försökt att få in en definition om vad som är *“lokalproducerat”*, det vill säga vilken omkrets som är lokalt avslutar Göran Andersson intervjun.

6.3 Nynäshamn kommun - klimatvecka

Vid intervju med Birgitta Rosendahl, kostchef för Nynäshamn, diskuterades kommunens klimatvecka och syn på svenska råvaror. Nynäshamn har jobbat med ett projekt; *“Hållbar utveckling”*. Kommunen arbetar för att främja de lokala producenterna och skapa levande landsbygd.

Kommunen arbetar med att de lokala producenterna ska hitta varandra och samverka. Detta resulterar i att näringslivsenheten och kostenheten kan mötas och inleda samarbeten förklarar Birgitta Rosendahl. Ett exempel på ett samarbete som Nynäshamn kommun nyligen inlett är vildsvinskött från en lokal aktör. Detta visade sig vara uppskattat både från pedagogerna och eleverna upplyser Birgitta Rosendahl. Vanligtvis säljer producenten sitt kött i en lokal gårdsbutik. Detta medförde att när producenten skulle leverera till kommunen fick de ta fram större kvantiteter och större förpackningsstorlekar eftersom de kommunala köken tillagar många portioner. Kommunen vill gärna fortsätta detta samarbete och hoppas på liknande kollaborationer i framtiden.

I Nynäshamn kommun så ligger köken under kostenheten. Från förskola till äldreomsorgen tillhör samma enhet. Matsedeln förmedlas genom en app, där varje kök betonar om det är svenskt eller lokal producerat redogör Birgitta Rosendahl.

6.3.1 Offentlig upphandling

I intervjun förklarar Birgitta att den offentlig upphandlingen görs tillsammans med två andra kommuner som angränsar med varandra. Där kommunerna försöker få in så mycket svenskt som möjligt, men där är vissa svårigheter i lagkraven för offentlig upphandling påpekar hon . I upphandlingen kan kommuner inte kräva svenska råvaror eftersom det skall vara öppet för alla aktörer.

Birgitta Rosendahl tydliggör att kommunen har tagit hjälp av “spjutspeppet” från upphandlingsmyndigheten. Med hjälp av en funktion på upphandlingsmyndighetens hemsida kan kommunen ställa specifika krav på upphandlingen. Exempelvis utesluta produktioner som innefattar näbbtrimning och svanskupering. Detta leder till att svensk kyckling och svensk gris prioriteras i upphandlingen pointerar hon.

6.3.2 “Svenska” livsmedel

Vid frågan om användningen utav svenska livsmedel visar statistiken från 2021 att hela 67% hade märkningen med “tillverkningsland Sverige”. Det är däremot inga garantier att det är svenska råvaror nämner Birgitta Rosendahl, eftersom det omfattar varor som är tillverkade i Sverige och inte råvaror som är producerade i Sverige.

Nynäshamn försöker att inhandla så mycket svenskt som möjligt, men ibland så händer det att leverantörerna har begränsad tillgång på exempelvis nötfärs, förklarar Birgitta Rosendahl. Det leder till att kommunen istället fått köpa in nötfärs från exempelvis Polen eller något annat land. Till största del försöker kommunen dock att köpa in råvaror efter säsong exempelvis morötter, rotfrukter och andra kålsorter. I nästa steg för kommunens projekt “hållbar utveckling” ingår det att försöka få in ännu mer närproducerade livsmedel som ägg med mera. Kommunen har dock inga fasta mål för vilken andel lokalproducerade råvaror som ska upphandlas. Jämfört med många andra kommuner som har beslutat fasta mål för en viss andel närproducerat avslutar Birgitta Rosendahl intervjun.

6.4 Hultsfred Kommun

Vid intervjun med Eva Gustavsson, enhetschef för kostservice i Hultsfreds kommun, diskuterades kommunens syn på svenska råvaror och hur Hultsfred arbetar med upphandling från lokala aktörer.

Hultsfreds kommun upphandlar tillsammans med fem andra kommuner; Vimmerby, Högsby, Mönsterås och Oskarshamn, redogör Eva Gustavsson. Alla dessa kommuner har samma krav men somliga har särskilda politiska krav och mål. Till exempel i vissa kommuner säger politiken att det ska serveras KRAV-märkt mjölk i skola och omsorg. Detta leder till att kommunerna får upphandla dubbelt då Hultsfreds kommun vill servera mjölk från det lokalproducerade Emåmejeriet förklarar Eva Gustavsson.

Eva Gustavsson nämner att i livsmedelsupphandlingen får kommunerna inte ställa krav på svenska råvaror. Därför får kommunen gå ner på en väldigt detaljerad nivå för att styra upphandlingen mot svenska produkter. I upphandling använder de sig av argument som till exempel låg antibiotikaanvändning, djurskydd och djurhälsa.

6.4.1 Ursprungsinformation

Hultsfreds kommun har ingen måltidspolicy, utan de har en intern policy som stöds av politiken i Hultsfred, vilket leder till att kostenheten får fria händer och stort förtroende. Detta tycker Eva Gustavsson är väldigt bra annars skulle kostenheten bli mer styrd. Däremot har kommunen en styrmodell med uppsatta mål som de ska jobba efter varje år.

Vid frågan om krav på ursprungsinformation ställer Hultsfreds kommun olika krav beroende på vilken produkt, om det är en enkel eller sammansatt berättar Eva Gustavsson. Kommunen har olika krav på hur mycket svenska råvaror som ska användas inom skola och omsorg. Kommunens styrmodell innehåller mål om att använda så mycket svenskt kött som möjligt. Det svenska köttet som de köper in är oberett och hela kött detaljer, till exempel hela kotletter. Varor som pannbiff och köttbullar räknas inte med som oberett kött i statistiken förklarar Eva Gustavsson.

Statistiken som visar tillverkningsland av "svensk producerande" varor kan vara missvisande poängterar Eva Gustavsson. *"Det kan exempelvis vara saker som odlats i Sverige men som åker till ett annat land och bereds"*. Det blir samma sak åt andra hållet när varor importeras och sedan tillverkas själva produkten i Sverige. Så hur kommunen använder siffrorna kan vara olika beroende på vad de vill få fram. Det finns ingen klar statistik över vad som faktiskt är råvaror från Sverige. Eva Gustavsson antyder att det vore bäst om det fanns statistik över bara varor med *"från Sverige"* märkning. *"Till exempel kan det vara Löfbergs lila som ligger i Karlstad som är svenskt, men alla vet ju att kaffe inte odlas i Sverige"*.

6.4.2 Lokala aktörer

Hultsfreds kommun ska nu ta fram ett mål på att de ska ha så mycket närproducerade varor som möjligt berättar Eva Gustavsson. De har gjort en kartläggning över aktörer i närområdet som skulle var intresserade att sälja varor till kommunen. De har även med hjälp av länsstyrelsen fått kontakt med lokala producenter som finns i Kalmar län.

Kommunen har bjudit in aktörerna till träffar innan den stora upphandlingen så producenterna har möjlighet att lägga anbud på vissa varor. Detta har exempelvis lett till att all potatis inom kommunala sektorn nu levereras från den lokala aktören Axelssons i Aby. Vilket även leder till att andra grossister inte kan lägga anbud på den varan i den offentliga upphandlingen. Samma sak med andra lokala leverantörer som producerar fläsk, nöt och viltkött förklarar Eva Gustavsson.

Eva betonar att det är tillgång och efterfrågan som styr. Exempelvis finns det en lokal aktör som producerar fläskkött som under sommartid levererar till en närliggande turistanläggning. Under den perioden kan aktören inte producera tillräckligt med fläskkött till både kommunen och turistanläggningen. Därför förhandlar kommunen med denna aktör efter säsong.

Andra råvaror som upphandlas efter säsong är jordgubbar som köps in från Axelssons i Aby. Säsongsupphandling är något som kommunen vill jobba mer med. Detta för att lättare få in exempelvis grönsaker och rotfrukter som endast kan odlas i Sverige under säsong poängterar Eva Gustavsson.

Kommunen tycker exempelvis att ägg hade varit trevligt att köpa lokalt, men producenterna har inte varit intresserade. Äggproducenterna tycker att de har bra försäljning som de har i butik idag. Även viltkött har efterfrågats flera gånger då kommunen vill ha ett avtal på det. En leverantör har lämnat anbud men aktören har brist på viltkött i vissa perioder. Hultsfreds kommun har som mål att nå 10 % lokalproducerat avslutar Eva Gustavsson intervjun.

6.5 Svalövs kommun

Vid intervjun med Svalövs kostchef Clara Forsberg poängterar hon att de pågående oroligheterna i världen kan ses som ett hot mot framtida tillgång och efterfrågan på livsmedel. Hon nämner även att alla kommuner har olika arbetssätt och upplägg när det kommer till arbetet kring upphandling av livsmedel.

6.5.1 Måltidspolicy

Svalövs kommun har en måltidspolicy där de utgår från livsmedelsverkets sex olika aspekter. Dessa sex aspekter är; *“god, hållbar, näringsriktig, säker, integrerad och trivsamt”* förklarade Clara Forsberg. Måltidspolicyn är förankrad till politiken och omformuleras efter varje mandatperiod. Denna måltidspolicy utgår i år och ska ses över och ändras till nästa år för att se om det finns nya aspekter att förhålla sig till. Hur upphandlingen sker speglar även vilken kostpolicy kommunen har. Den offentliga upphandlingen kan också vara ett hinder *“Lagen om offentlig upphandling är väldigt begränsande i vad vi får lov att göra mot vad vi skulle vilja få lov att göra”* menar Clara Forsberg.

I den offentliga upphandlingen finns det två olika områden som kommunen förhåller sig till. Den ena är måltidspolicyn och den andra är upphandlingsförfarandet förklarar Clara Forsberg. I kommunens policy ställs det krav i upphandlingen på miljöhänsyn, ekologiskt producerat, god djurhållning, rättvis handel och ursprungsmärkning. Svalövs kommun vill välja livsmedel med så lite miljöpåverkan som möjligt. Enligt djurskyddsområdet skall det ställas kvalitetskrav på djurskydd, samt att i första hand välja svenskt kött inom kommunen. De strävar efter att öka andelen lokalt och regionalt producerande livsmedel klargör Clara Forsberg.

6.5.2 Offentlig upphandling

Svalövs kommun upphandlar tillsammans med fem andra kommuner; Lund, Eslöv, Kävlinge, Höör och Hörby, upplyser Clara Forsberg. Detta gör att kommunerna blir starka tillsammans och har högt värde i upphandlingen, exempelvis har Lunds kommun politiska krav på en viss procent ekologiska livsmedel. Alla sex kommuner måste dock ta hänsyn till var och ens önskemål.

Det finns en upphandlingsgrupp med två experter inom upphandling som jobbar heltid med detta, redogör Clara Forsberg. Den ena sitter i svenska miljöstyrningsrådet och hon är en av de ledande på all kompetens gällande hur djurskydds krav ställs för att få svenskt. Det betyder att i alla sex kommuners upphandlingar ställs det höga krav. Kraven ställs då utifrån den svenska djurskyddslagen sorteras det automatiskt bort till exempel näbbtrimmad kyckling, förklarar Clara Forsberg.

6.5.3 Svenska råvaror

Kommunen försöker att köpa svenska råvaror i så stor utsträckning som möjligt, som svensk kyckling, svensk fisk och bara svenskt oberett kött berättar Clara Forsberg. *“År 2021 köpte kommunen in 93,68 % av fågel, mejeri, ost, ägg och äggprodukter som svenska råvaror”*, berättar Clara Forsberg. Denna rapport heter *“ursprungsland svenskt kronor animalier”*. Detta är bra siffror och något som Svalövs kommun är stolta över.

Clara Forsberg nämner att för många år sedan var Svalöv en av de första kommunerna i Sverige som endast upphandlade färskt svenskt kött. Detta tack vare att i upphandlingen krävdes naket, oberett kött. Detta för att undvika hur köttet förpackades utomlands. Måltidsservicen försöker även att tillaga maträtter efter säsong. Exempelvis jobbar köken med salladsbuffén där det serveras färska grönsaker på sommarhalvåret. Då det serveras så kallade “vattengrönsaker” som exempelvis gurka berättar Clara Forsberg.

Till äldreomsorgen köps det in lokala råvaror såsom gås från en lokal aktör. Svalövs kommun köper även in uppblandad vildsvinsfärs. Hon nämner att det är priset som styr inköpet av vilt. Är det väldigt dyrt så finns det ingen möjlighet att köpa in till skolan. Däremot har äldreomsorgen råd med mer men det köps inga stora mängder berättar Clara Forsberg.

Svalövs kommun har ett naturbruksgymnasium som ägs av kommunen. Där producerar elever ägg som kommunen sedan köper tillbaka och återtar i skolköket. Även mjölk, lammkött och nötkött köps in från skolan i den mån som det finns tillgång till upplyser Clara Forsberg. Det som inte skolan själva producerar köps in utifrån. Svalövs kommun ställer inga krav på att skolan ska producera råvaror så att det ska täcka hela behovet inom kommunen. Däremot är de tacksamma för vad de kan få från skolan och är positiva till framtida samarbete. Genom denna process behöver inte dessa råvaror upphandlas i den offentliga upphandlingen förklarar Clara Forsberg.

6.5.4 Leverantörer

Svalövs kommun har kontinuerliga dialoger och uppföljningsmöten med sina leverantörer. Det gäller att ha en aktiv dialog då avtalen är levande och ändras ständigt. Kommunen kan inte förvänta sig att samma vara ska finnas tillgänglig år efter år. Därför måste denna vara ersättas med något annat likvärdigt. Finns det till exempel inte svensk kyckling med samma krav som kommunen ställer i upphandlingen, accepteras inte kyckling som är producerad på andra villkor som skiljer sig från de svenska djurskyddslagarna förklarar Clara Forsberg. Därför är det en fördel att kommunerna upphandlar tillsammans, då resurserna blir flera och mer tid kan läggas på att granska olika varor. Skulle små kommuner upphandla på egen hand så hade det inte funnits tid eller kompetens att göra bra upphandlingar berättar Clara Forsberg.

Hon berättar att upphandlingskommunerna regelbundet anordnar leverantörs- och producentträffar. Upphandlingsgruppen bjuder in lokala leverantörer som får presentera sig och berätta om vad de har att erbjuda. Exempelvis så bjöd Svalövs kommun in svenska grisbönder som berättade om sina produkter och kommunen kunde även berätta om sina förväntningar. Clara Forsberg upplever att många producenter har svårt att ta sig in i den offentliga upphandlingen och svara på en upphandling. Samtidigt tycker hon att det är spännande och utvecklande att hitta nya vägar och avtal, för att få in fler svenska aktörer.

6.5.5 Utmaningar & hjälpmedel

Som Clara Forsberg nämnde i början av intervjun har marknaden förändrats på grund av oroligheterna i världen. *“Nu är vi i en helt annan situation allihop mot vad vi var för ett år sedan, så det här är inget normalår vi går in i”*. Alla står inför stora utmaningar med begränsade tillgångar på livsmedel och ökade priser. Detta ställer större krav på kommunerna i upphandlingen. Det är svårt att veta vilka livsmedel som kommer finnas tillgängliga. Kommunen har därför tittat på olika alternativ såsom åkerböna och ärtfärs som ska börja provtillagas i de kommunala köken nämner Clara Forsberg.

I intervjun berättar Clara Forsberg att Svalövs kommun använder sig av en databas som underlättar vid upphandling av livsmedel. I denna databas registreras alla inköp till måltidsservicen. Utifrån dessa uppgifter kan kommunen hämta ut statistiker och rapporter. Exempelvis statistik över andelen matsvinn, svenskt med mera. På så vis kan kostenheten urskilja kökens inköpbeteende förklarar Clara Forsberg. Det är många kommuner som använder sig av liknande program.

6.5.6 Grossister

Clara Forsberg ser inga större utmaningar att öka svenska livsmedel inom kommunen. Allt handlar om tillgång och efterfråga. Världsmarknaden förändras dagligen och styr priserna. Clara Forsberg poängterar vikten av en tydlig dialog mellan kommunen och leverantörerna. Hur de mindre producenter tar sig in på den offentliga upphandlingen. Hon tror även att grossisterna har möjlighet att samarbeta med lokala leverantörer och hjälpa de att förmedla sina varor. Den prismässiga och privata sektorn är också viktiga faktorer. Till exempel har den offentliga sektorn inte råd att betala lika mycket som exempelvis ICA-gruppen. Den privata sektorn kan betala bättre, vilket också utgör ett naturligt hinder poängterar Clara Forsberg.

Grossisterna spelar en stor roll i den offentliga upphandlingen nämner Clara Forsberg. Svalövs kommun använder sig av en grossist vid namn “Martin & Servera” som jobbar mycket med att få in lokala producenters produkter i upphandlingen till kommunerna. Avslutningsvis tror Clara Forsberg att nyckeln för att få in lokala producenter i kommunen är att samarbeta med grossisterna för att de lättare kan hitta en annan väg.

7.0 Diskussion

Genom studien har det framgått att de intervjuade kommunerna på något sätt har hanterat utmaningarna som följer med att upphandla svenska råvaror inom kommunal sektor. Många punkter ska beröras som till exempel offentlig upphandling, måltidspolicy och inte minst tillgång och efterfrågan. I studien har det även framgått att dessa punkter påverkar möjligheten till svenska råvaror inom kommunen och deras möjlighet till självförsörjning.

7.1 Måltidspolicy

Under intervju med LRF diskuterades att den enda lagstiftningen i Sverige som berör maten som serveras i skolan är skollagen. Lagen berör vikten av en näringsrik måltid till eleverna. Skolmaten är för många barn den enda riktiga måltiden. Detta kan bero på olika familjeförhållanden där föräldrarna arbetar långa arbetsdagar med begränsad tid för att laga mat åt barnen. Mat är i Sverige en demokratisk fråga och många ser den fria skolmaten som en självklarhet, men allmänheten ställer också stora krav på skolmaten. Den skall vara varierande, mångkulturell, ekonomisk och hållbar. Mycket krävs av skolmaten och många parametrar skall uppfyllas. Vilket i sin tur kräver att den skall vara till största del svenskproducerade höjer kraven ännu mer. Vi tycker att det måste tas beslut om vilka parametrar som verkligen är viktiga att uppfylla för att få en hållbar skolmåltid.

Alla kommuner har någon form av måltidspolicy eller strategi för måltider inom kommunen. Hultsfreds kommun var den enda av de intervjuade kommunerna som inte hade en fast måltidspolicy. Hultsfreds kommun tyckte det var en frihet att själva få bestämma en strategi utan att ha någon styrande politik. Detta kan leda till att kostenheten inom kommunen inte har någon strikt policy att följa. Vilket kan leda till ostrukturerade kostnader inom kommunen. Måltidspolicyn är till för att hjälpa hela kommunen och dess ledning att strukturera och följa riktlinjer. Med hjälp av måltidspolicy tydliggörs kommunens målsättning för näringsrika och hållbara livsmedel. Samtidigt kan en enhet utan policy agera mer fritt och har större spelrum i upphandlingen. Det finns både för- och nackdelar.

Det vi reagerat på är att kommunernas måltidpolicys lägger stort fokus på hållbar mat, vilket i stor utsträckning omfattar ekologiskt producerade livsmedel. Många gånger är det ett mål som skall uppfyllas på en viss procent ekologiskt livsmedel men inte för svenska livsmedel. Exempelvis har Svalövs kommun ett högt mål i upphandling med det ekologiska, eftersom de upphandlar med Lunds kommun som eftersträvar hög procent ekologiskt. Detta är något vi skulle vilja se en ändring på och att det istället skall vara satta mål om en viss procent svenskproducerade livsmedel. Samhället måste börja se det svenska som ett hållbart alternativ. Malin Svensson från LRF poängterar i intervjun att handla svenskt gynnar både klimatet och det svenska näringslivet. Att producera mat inom det egna landet skapar arbetstillfällen. Kommunerna måste förstå värdet av sina egna producenter, då det gynnar näringslivet i kommunen.

7.2 Offentlig upphandling

Kommunerna kan i den offentliga upphandlingen inte ställa kravet att råvarorna skall vara producerade i Sverige. Detta för att alla svenska grossister skall kunna lägga anbud i upphandlingen, ingen får särskiljas (Konkurrensverket u.å.). Detta gör det svårare för kommunerna att upphandla endast svenska råvaror. Det finns genvägar som innovationsupphandling och att låta lokala producenter lägga anbud innan den stora upphandlingen (Upphandlingsmyndigheten u.å.). Detta kan dock upplevas som komplicerat för kommunerna med mer pappersarbete och handläggning. De lokala aktörerna måste även kunna leverera en viss kvantitet vilket sätter press på producenten. Det är ett stort ansvar och många mindre aktörer vill inte ha kraven att leverera en viss mängd av exempelvis ägg, kål och viltkött. Säljer aktörerna i stället direkt till privatkund eller butik har de inte samma leveranskrav på stora kvantiteter.

Kommunen kan genom olika hjälpmedel som presenterats av bland annat LRF (2022a) och upphandlingsmyndigheten, ställa olika krav i upphandlingen som leder till att endast svenska livsmedel uppfyller kraven. Till exempel kan beställaren kryssa i att de inte vill köpa kött från kyckling som blivit näbbtrimmad (Upphandlingsmyndigheterna u.å.). Detta krav upplevs att intervjukommunerna använder sig av. Detta tack vare det strikta djurskyddet i Sverige där mycket av det som är tillåtet i övriga Europa, är förbjudet. Djurskyddet blir ett mervärde som är en stark faktor till att kommunerna kan upphandla mycket svenskt.

I studien har det framkommit att den nya livsmedelsstrategin som beslutades 2017 har mottagits olika av de intervjuade kommunerna. I intervjun med Malin Svensson från LRF anser hon att den ska göra det lättare för kommunerna att upphandla svenskt men att den behöver tid på sig att sättas i system. Det som är bra med denna strategi är att det kvittar vilket politiskt styre som vardera kommunen har. Den skall följas och beslutas efter oavsett. Göran Andersson i Rättviks kommun upplever inte att det blivit lättare att upphandla svenskt sedan den nya strategin infördes. Dock upplevs det att alla våra intervjukommuner använder den som ett hjälpmedel för att ta fram sina egna livsmedelsstrategier på kommunal nivå.

Enligt intervjupersonerna från LRF och Eva Gustafsson från Hultsfreds kommun, så brister det mycket när det kommer till statistik över upphandling. Bara för att det står att det är tillverkningsland Sverige behöver det inte betyda att det är producerat i Sverige poängterar Eva Gustafsson. Vilket gör det svårt för kommunerna att veta hur mycket svenskproducerade råvaror som finns med i upphandlingen. Statistiken kan vara missledande men vi upplever att majoriteten av kostcheferna som intervjuats är medvetna om detta. Det är annars lätt att luras av statistiken och tro att upphandlingen av andelen svenska livsmedel är större än vad den egentligen är. Malin Svensson från LRF förklarar att kommunerna köper in statistiken från olika databaser och detta är en dyr investering. Det har under studiens gång framkommit vikten av att kunna läsa denna statistik och ta fram viktiga nyckeltal. Dessa nyckeltal är viktiga för att kunna sätta mål. Malin Svensson förklarar att LRF arbetar aktivt med att ta fram mer exakt och lättförstådd statistik över hur mycket svenskt som verkligen köps in i kommunal sektor. Något hon upplever att kommunerna efterfrågar. Ett sådant verktyg kan underlätta och bidra till att kommunerna kan få bättre förståelse och översikt på vad de verkligen upphandlar.

Alla de kommunerna som intervjuats upphandlar tillsammans med flera angränsande kommuner. Det har framkommit att det finns för- och nackdelar med detta. fördelarna är att kommunerna tillsammans blir starkare i upphandlingen och kan avsätta en arbetsgrupp som upphandlar åt alla samarbetskommuner, vilket sparar både tid, pengar och personal. Detta är särskilt bra för små kommuner som kanske saknar kunskap och kompetens i upphandlingen. En nackdel kan bli att de olika samarbetskommunerna vill upphandla en specifik vara från en specifik aktör, oftast en lokal. Hultsfred kommun stötte på detta problem då deras samarbetskommuner ville upphandla EKO-mjölk, medan Hultsfred ville upphandla från det lokala mejeriet. Det leder till att Hultsfred får upphandla dubbelt på en mer detaljerad nivå vilket resulterar i mer pappersarbete berättade Eva Gustafsson.

Studien har kommit fram till betydelsen av att föra en dialog med lokala aktörer innan den offentliga upphandlingen. Alla intervjukommuner betonar vikten av att bjuda in det lokala näringslivet för att ge dem en chans till att få möjligheten att leverera till de kommunala köken. Göran Andersson från Rättvik förklarade under intervjun att han försökte bygga en mer personlig relation med de lokala producenterna i kommunen. Även Clara Forsberg från Svalövs kommun förklarade att de regelbundet bjöd in till producentträffar. Detta för att bygga upp ett förtroende mellan kommun och producent för att motivera dem att lägga anbud mot kommunen. För att uppnå detta krävs det att kommunen sträcker ut en hand och aktivt arbetar för att ha tydliga leverantörsdialoger.

Även om kommunerna försöker att i största utsträckning upphandla svenska livsmedel, finns det många svårigheter på vägen. Det är inte att förglömma att Sverige är långt ifrån självförsörjande på svenska råvaror vilket gör utbudet väldigt begränsat (LRF 2022b). Kostcheferna som har intervjuats påpekade svårigheten av att hitta halvfabrikat till skolköken med produktionsland Sverige. Till exempel pyttipanna som innehåller så enkla råvaror som potatis och nötkött, det är många gånger svårt att urskilja ursprunget på enskild råvara.

7.3 Tillgång och efterfrågan

Alla tillfrågade kommuner i denna studie upplever att det finns vissa kategorier av livsmedel som är svåra att få tillgång till. Exempelvis så nämner Nynäshamns kostchef att det finns svårigheter att få in viltkött på matsedeln på grund av begränsad tillgång. Detta kan bero på att jägare inte ser en ekonomisk vinning jämförelse med tiden som krävs för att leverera köttet. Viltkött levereras i små kvantiteter vilket gör att det blir dyrare att ta fram exempelvis på grund av provtagning, mörning och styckningen av köttet. Svalövs kommun försöker upphandla viltkött som gås och vildsvinsfärs till skola och omsorg. Dock nämner även de prisaspekten och att kvantiteterna är små. Större kvantiteter bidrar till en billigare produktion vilket är svårt när det kommer till viltköttet. På grund av de små mängderna måste kommunerna vara beredda på att betala mer. Vi tycker kommunerna måste se mervärdet av viltköttet och inte bara tänka på priset. Det är ett hållbart livsmedel ur ett miljöperspektiv. Exempelvis skapar det arbetstillfällen på landsbygden och gynnar även lantbrukare som drabbas av viltskador i sina grödor.

Hultsfreds kommun poängterade att de har efterfrågat svenska ägg från en lokal producent. Dock får producenten bättre betalt i butik och prioriterar därför en stabil leverans till butik istället. Kommunerna måste bli mer konkurrenskraftiga mot stora livsmedelskoncerner som exempelvis ICA, som kan erbjuda ett bättre pris till producenten än vad kommunerna är villiga att göra. Kommunernas budget ska räcka till många verksamheter inom kommunen som sjukvård, undervisning och löner.

7.4 Självförsörjning av svenska råvaror

Alla intervjuade kommuner försöker köpa in så mycket råvaror som möjligt i säsong. Detta är en lätt inriktning för kommunerna att anpassa sig efter. Det upplevs som att kommunerna i allmänhet arbetar aktivt med salladsbuffén i matsalarna. För att den är lättast att anpassa efter säsong. Morötter är en klassiker på salladsbuffén som kan serveras på olika sätt för att få variation. Det är en relativt billig råvara och den finns alltid i säsong med produktionsland Sverige.

Något som Rättviks projektledare och kostchef nämnde var att skolorna i Dalarna har testat att byta ut vanligt ris mot havreris som odlas i Sverige, något som vi ser positivt på. Eftersom Sverige är ett land som exporterar mycket spannmål (Adlers 2022). Genom att kommunerna använder svenskt havreris istället för att importera ris, bidrar det till att höja Sveriges självförsörjningsgrad samt säkra svenska råvaror för framtiden och minska klimatpåverkan. Ses det allmänt på Sveriges självförsörjningsgrad från 2019 ligger spannmål på 135 % (Från Sverige 2020). I Svalövs kommun har det testats ärtfärs och åkerböna för att säkerställa en variation av livsmedel.

Som Svalövs kostchef nämnde är det oroliga tider. Sverige är ett land som beroende av importhandeln vilket bekräftas av LRFs omtalade uttryck "*Varannan tugga i Sverige är importerad*" (LRF 2022b). Därför är det bra att titta på andra alternativ. Det är bättre att använda Sveriges spannmålsprodukter inom landsgränsen än att exportera det, något som Göran Andersson poängterar i intervjun med Rättvik. Vi tror att denna förändring måste komma från de arbetsgrupper i kommunerna som arbetar med upphandlingen. De måste bli medvetna om att det finns andra alternativ och vara intresserade av att testa nya, mer hållbara livsmedel i de offentliga köken.

7.5 Vad är lokalt?

En av de intervjuade personerna, Göran Andersson från Rättvik, lyfte frågan om vad som egentligen är lokalt. I en rapport från EU-kommissionen framgår det att en lokalproducerad vara ska finnas inom en radie på 20 km till 100 km från konsumtionen (ekofakta u.å). Begreppet lokalproducerat eller närproducerat kan vara missvisande. Många inom livsmedelskedjan, exempelvis producenter och grossister har olika syn på vad som menas med lokalt (SLU 2013). Parterna bör komma överens om de olika definitioner/riktlinjer. Det handlar om att definiera om mervärde. Många är intresserade av vart maten kommer ifrån.

Vi anser att lokalt är livsmedelsproducenter inom landskapsgränsen. Vi vill att kommunerna ska handla svenskt i så stor utsträckning som möjligt, då detta utvecklar både näringslivet och skapar en levande landsbygd. Mat som är lokalproducerad har kortare transporter och förenklad logistik. Det är bättre att stödja en lokal producent i närområdet än att handla från en nationell aktör längre bort. Det känns mer garanterat att djuren har haft ett bra liv och att köttet har bättre kvalitet. Vilket gör att vi får ro i kroppen och sinnet som både konsumenter och producenter.

7.6 Grossister

Intervjupersonen från bland annat Svalöv upplyste om att grossister, som arbetar aktivt för de färre aktörerna, spelar stor roll för upphandlade myndigheter. Då det är de som erbjuder kunder, till exempel restauranger och offentliga kök svenska råvaror. Genom att grossister satsar på svensk livsmedelproduktion främjar de lokala livsmedelsproducenter. Vi anser att livsmedelsgrossister är en bra mellanhand mellan kommuner och de svenska producenterna. Att de små aktörerna får möjlighet att leverera sina råvaror utan att behöva skriva kontrakt med kommuner. De små aktörerna behöver inte heller massproducera utan livsmedelsgrossisterna kan istället köpa in från många producenter i stora volymer. Vilket gör att de kan jämna ut leveranserna med flera mindre aktörer.

8.0 Slutsats

Det behövs en förändring i upphandlingen med förenklingar i det juridiska språket. Många kommuner vill upphandla mer svenskt men lagen försvårar. Sverige är ett land som är med i EU och är beroende av öppna gränser som medföljer medlemskapet. Kommunerna vi har intervjuat har på något sätt hittat genvägar kring en del livsmedel.

Det märks att alla kommuner inte har samma mål, utan att det beror mycket på kommunernas politiska styre och tidsbrist. Vid fortsatta studier av ämnet kan en marknadsundersökning genomföras bland invånarna i vardera kommunen. Detta för att undersöka intresset av att svenska livsmedel ska serveras i de kommunala köken. Det skulle även varit intressant att utföra en SWOT-analys i vardera kommunen för att belysa styrkor och svagheter. Detta skulle kunna kompletteras med bifogade tabeller och statistik för att få en tydligare bild och trovärdigare resultat.

Grossisternas roll i den offentliga upphandlingen är även en betydande aspekt som i fortsatta studier går att undersöka. Hur de medlar mellan producenter och upphandlande myndigheter.

9.0 Referenser

Adlers, S. (2022). *Går det att öka graden av självförsörjning?*. Sveriges Lantbruksuniversitet. Agronomprogrammet- Ekonomi. https://stud.epsilon.slu.se/17609/1/adlers_s_220222.pdf . [2022- 04-18]

Amberscript (u.å) *Vad betyder verbatim?* <https://www.amberscript.com/sv/blogg/vad-betyder-verbatim/> [2022- 07-20]

Baltic Media (u.å) *Vad är transkribering – transkription: handledning i att transkribera ljud – och videofiler.* <https://se.balticmedia.com/transkribering>

Ekofakta (u.å). *Vad är lokatproducerat?* <https://ekofakta.se/vad-saeger-forskningen-om-ekologiskt-lantbruk/lokalproducerat-och-eller-ekologiskt-vad-ska-vi-vaelja/vad-aer-lokalproducerat> [2022-04-25]

Folkhälsomyndigheten. (2022). *Mat - rekommendationer.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/mat--rekommendationer/> [2022-04-04]

Från Sverige (2020). *Nya siffror visar Sveriges självförsörjningsgrad.* <https://fransverige.se/aktuellt/nya-siffror-visar-sveriges-sjalvforsorjningsgrad/> [2022-05-22]

Hultsfreds Kommun. (2021). *Måltider inom skolverksamheten.* <https://www.hultsfred.se/artikel/maltider-i-skolan-forskoleklasser-och-fritidshem/> [2022-05-06]

Hallber, I. Granvik, M (2013). *Lokal mat-vad är det? SLU.* https://pub.epsilon.slu.se/14631/23/hallberg_i_granvik_m_171018.pdf [2022-04-25]

Integritetsskydds Myndigheten (2021). *Syfte och tillämpningsområde.* <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/introduktion-till-gdpr/syfte-och-tillampningar/> [2022-07-20]

Jordbruksverket. (2022a). *Djurskyddet i Sverige.* <https://jordbruksverket.se/djur/djurskydd-smittskydd-djurhalsa-och-folkhalsa/djurskyddet-i-sverige> [2022-04-25]

Jordbruksverket. (2022b). *Mervärden hos svensk mat.* <https://jordbruksverket.se/mat-och-drycker/hallbar-produktion-och-konsumtion-av-mat/mervarden-hos-svensk-mat> [2022-04-25]

Jordbruksverket. (2022c). *Hållbar mat – en komplicerad fråga.* <https://jordbruksverket.se/mat-och-drycker/hallbar-produktion-och-konsumtion-av-mat/hallbar-mat--en-komplicerad-fraga> [2022-04-04]

Konkurrensverket (u.å). *LOU i korthet.* <https://www.konkurrensverket.se/upphandling/lagar-och-regler/lou-i-korthet/> [2022-03-29]

Lantbrukarnas Riksförbund. (2021a). *Därför ska du välja svenskt i den offentliga upphandlingen.* <https://www.lrf.se/politikochpaverkan/marknad-och-mervarden/offentlig-upphandling/darfor-ska-du-valja-svenskt-i-den-offentliga-upphandlingen/> [2022-06-12]

- Lantbrukarnas Riksförbund. (2022 a). *Svensk mat – det här tycker och gör LRF*.
<https://www.lrf.se/politikochoverkan/marknad-och-mervarden/svensk-mat---det-har-tycker-och-gor-lrf/> [2022-05-04]
- Lantbrukarnas Riksförbund. (2018). *Var tredje kommun vet inte vilken mat den köper in*.
<https://www.lrf.se/om-lrf/press/pressmeddelanden/2018/var-tredje-kommun-vet-inte-vilken-mat-den-koper-in/> [2022-04-22]
- Lantbrukarnas Riksförbund (2021). *Hållbarhetskriterier*.
<https://www.lrf.se/politikochoverkan/marknad-och-mervarden/offentlig-upphandling/hallbarhetskriterierna/> [2022-04-10]
- Lantbrukarnas Riksförbund (2022b). *Sveriges matberedskap*.
<https://www.lrf.se/politikochoverkan/foretagarvillkor-och-konkurrenskraft/nationell-livsmedelsstrategi/sjalvforsorjning/> [2022-04-01]
- Marine Stewardship Council (2022). *10 skäl att välja den blå fisken*.
<https://www.msc.org/se/vad-du-kan-gora/10-skal-att-valja-den-blaa-fisken> [2022-04-25]
- Nynäshamns Kommun. (2022). *Mat i Förskola och skola*.
<https://nynashamn.se/service/forskola--skola/forskola/mat-i-forskola-och-skola> [2022-03-29]
- Orkla (2021). *Halvering av koldioxidutsläpp för elever o klimatveckan*.
<https://www.orkla.se/news/halvering-av-koldioxidutslapp-for-elever-i-klimatveckan/> [2022-05-22]
- Regeringskansliet (2022). *Regeringen förstärker svensk livsmedelsproduktion*.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/02/regeringen-forstarker-svensk-livsmedelsproduktion/> [2022-03-29]
- Regeringskansliet (2017). *Kortversion: En livsmedelsstrategi för Sverige*.
https://www.regeringen.se/4908a0/contentassets/89c5b3e5d23f473d843d12f12379d07b/livsmedelsstrategi_kortversion_170130.pdf [2022-04-02].
- Renmark, A. (2020). *Lokalproducerat – definition med variation*.
<https://www.livsmedelifokus.se/lokalproducerat-en-definition-med-variation/> [2022-04-25]
- Semantix (u.å) *Hur man transkriberar ljud till text- den ultimata guiden till transkription*.
<https://www.semantix.com/se/resurser/blogg/guide-hur-man-transkriberar> [2022-07-20]
- Svalövs Kommun. (2022). *Om måltidsservice*. <https://www.svalov.se/bo-bygg--miljo/maltidsservice/om-maltidsservice> [2022-04-25]
- Synonymer. (2022) *Lokalt*.<https://www.synonymer.se/sv-syn/lokalt> [2022-04-25]
- Uhlin, C. (2022). *Återtagningsprojekt*. <https://www.rattvik.se/naringsliv-och-arbete/foretag-stod-och-radgivning/natverk-och-projekt/atertagsprojekt.html> [2022-03-29]

UNPD. (2021). *Ingen Hunger*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-2-ingen-hunger/> [2022-06-02]

Upphandlingsmyndigheten (u.å.). *Innovation i upphandling*. <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/innovation-i-upphandling/> [2022-05-06]

Upphandlingsmyndigheten (u.å.). *Offentlig sektor vill köpa svenskt*. (Faktablad). Solna: Upphandlingsmyndigheten. https://www.lrf.se/globalassets/dokument/politik--paverkan/valj-svensk-mat---marknad-och-mervarden/lrf-broschyr_a5_webb.pdf [2022-04-27]

WWF (2021). *One plate för dig som är måltidsleverantör*. <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/one-planet-plate/#english> [2022-05-22]

Litteratur:

Braun, V. Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber

Davidson, B. Patel, R. (2019). *Forskningsmetodikens grunder*. 5:2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

10.0 Bilaga

Bilaga 1. Intervjuguide

- "Vilka krav ställer kommunen på livsmedel till skolorna, vård och omsorg"?
 - Har ni någon måltidspolicy?
 - Är den förankrad i politiken, politiska beslut?
 - Ställer ni krav på ursprungsinformation på livsmedel?

- "Hur mycket svenska råvaror använder kommunen inom skola, vård och omsorg i dagsläget"?
 - Har ni några kategorier inom livsmedel som är svåra att få tag i?
 - Köper ni in råvaror i säsong?

- "Hur mycket investerar kommunen i svenska råvaror"?
 - Tar ni hänsyn till svenska mervärden som låg antibiotikaanvändning, djurskydd, levande landsbygd eller andra mervärde kopplat till svenska råvaror?
 - Har ni leverantörsdialoger med producenter i er kommun inför upphandlingen?